

Intresset ljuger aldrig

| av Maria Pålsson

Det är inte lobbyisterna det är fel på utan de politiker, tjänstemän och journalister som inte värderar och bedömer lobbyistens information. Det är den lättköpte politikern vi väljare bör ställa till svars.

EN DAG FÖR NÅGRA ÅR SEDAN ringde en ung och entusiastisk konsult från en lobbyingsfirma och frågade om han fick tala med den svenska ledamot av Europaparlamentet som jag då jobbade för. Näe sa jag, först får du berätta för mig vem du jobbar för och vad ditt ärende är så får vi se vart det kan leda. Och det gällde, om jag minns rätt, EU:s sockerregim och några formuleringar på ett par rader i en rapport om frihandel och världshandelsorganisationen WTO som låg på Europaparlamentets bord under den nästkommande sessionen.

Vi språkade en stund och jag upplystes om problematiken kring sockerregimen från hans uppdragsgivares perspektiv, vilka intressen konsulten företrädde och till sist kom frågan om herr ledamoten möjligen skulle

kunna tänka sig att överväga att lägga ett ändringsförslag till den text som parlamentet snart skulle behandla. Det rasslade till i faxen och på mitt bord låg strax en liten text på 3–4 rader som i viss mån förespråkade frihandel men som givetvis också innehöll uttryck för ett mycket tydligt särintresse.

Vad gör man? Lyssnar och köper hela paketet? Kastar på telefonluren för att undvika lobbyistbacillerna som förmodligen sprutade rakt ut genom luren och som omedvetet skulle påverka mig att agera mot min övertygelse och tvinga mig att gå i sockerintressenternas ledband? Eller tar emot informationen och funderar över om det finns en poäng i lobbyistens förslag och i så fall om någon del kan stämma överens med de politiska utgångspunkter jag representerar? Vilket är mitt ansvar i det läget som informationsmottagare?

NÄR ÄR MAN KÖPT?

Och om man tar emot information från en lobbyist och sedan agerar på den, är man köpt då? Har man otillbörligt låtit sig påverkas av stora stygga industriintressen? Är man ett hot mot demokratin? Och skulle det vara lika illa att ta till sig av informationen och agera om förslaget i stället kom från en NGO som Amnesty, eller Jordens vänner eller ett särintresse som den europeiska konsumentorganisationen BEUC. Eller, som vi i Sverige är vana vid, LO, TCO; Saco, Hyresgäströrelsen, de allmännyttiga bostadsföretagen, Naturvårdsverket, Landstingsförbundet eller public serviceföretagen. I all oändlighet. Vad är rätt och fel i detta?

"Sockerkonsulten" stod för bara ett samtal och ett fax bland väldigt många andra som ville ha uppmärksamhet. Ofta fick jag frågan, främst från svenskar, om jag inte tyckte att lobbyisterna var en plåga. Var de inte hemska personer som lurades för att få som de ville. Var det verkligen en hederlig och demokratisk verksamhet att påverka sådär?

Det är rimligt och viktigt, ofta rätt intressant och dessutom praktiskt med lobbyister. Inte var dom särskilt farliga utan oftast, trevliga, korrekta och fullastade med

– och det är tur

information. Vid mycket komplicerad lagstiftning var det inte bara intressant att få höra industrins olika överväganden, utan det var också en fördel att ibland få träffa en teknisk expert som kunde förklara en del av faktainnehållet. (Europaparlamentet sysslar nämligen alltför ofta med förordningar som är så tekniska att de i Sverige vanligen skulle skötas på myndighetsnivå och inte beslutas av någon politisk församling.)

Om man är lobbyist och vill få tillträde till europeiska politiker är det nästan omöjligt att luras om vem man är, vilket intresse man företräder och varför man vill prata om en viss fråga. Att påstå att man inte vet vilka intressen som försöker påverka vore löjligt. Visst kan man ibland undra varför vissa organisationer plötsligt engagerar sig i en fråga men det går oftast att lista ut vilka tillfälliga allianser som agerar. Det finns dessutom regler och ramar för hur lobbyister får agera i Europaparlamentet. Men förutom detta vet varje lobbyist att eftersom allt handlar om långsiktiga och trovärdiga relationer blir priset högt i form av färre uppdrag och dåligt rykte om man missköter sitt uppdrag. De flesta lobbyisterna är således mycket medvetna om sin roll och funktion i det politiska systemet.

Frågorna jag fick syftade oftast enbart på industrin eftersom många i Sverige fortfarande inte inser att intresse- och folkrörelseorganisationer länge ägnat sig åt precis lika mycket lobbying som företagens kommunikationskonsulter gör sedan EU-inträdet. Enda skillnaden är att de hittills dolts av den korporativistiska modellen och remissförandet i Sverige. Svenska särintressen har historiskt haft en speciell ställning där man uppfattats som legitima intressen, som tillvaratar "allas bästa". Men i praktiken har det alltid handlat om en sluten process där endast somliga var inbjudna.

OVANA VID LOBBYISM

Diskussionen om lobbyism är därför förvirrande för många svenskar. Vi har inte lika lång vana vid den uttalade lobbyismen som i anglosaxiska länder. Vi har heller ingen vana att diskutera och resonera om mångfald i åsikts- och opinionssamhället. Vi tycker det är lite läskigt att tycka olika, och dröjer det för länge innan en kompromiss kan komma till stånd så är det riktigt obehagligt.

Lobbyister är informationsbärare och förmedlare av fakta och kunskap. Och i den egenskapen är de bra för vår demokrati; aktörer som främjar öppenhet och pluralism. Självklart finns det avarter och de som skulle

föredra att alla beslut fattades i slutna rum för att det, från ett visst särintresses utgångspunkt, skulle vara "effektivare". Men detta är naturligtvis en förkastlig inställning till demokratin och dess institutioner. Mot skurkar, som ju finns i alla sammanhang och miljöer, hjälper då inga regler utan bara öppna miljöer där de avslöjas.

"Att människor försöker påverka den offentliga beslutsmakten är demokratins essens" skriver Anders Johnson i Rätt att lobba. Och fortsätter betona att "påverkan får aldrig uppfattas som något störande inslag i den demokratiska processen. Inför den offentliga makten finns inga 'utomstående' medborgare".

Det är alltså aldrig fel att försöka påverka den offentliga makten. Men det kan vara lätt att göra fel om man är den som andra vill påverka, som utsätts för lobbying. Lobbyism ställer höga krav på dem som tar emot information (politikerna och tjänstemän i förvaltning) och på dem som observerar och kommenterar (journalister). Lobbyisterna och deras verksamhet står redan under luppen. Men är våra politiker och journalister redo att lägga korten på bordet och redovisa hur de hanterar sin

sammanblandning med olika intressen och makthavare? Har de tillräcklig integritet?

Det är intressant att fundera över vilka överväganden som styr om en folkvald anser det lämpligt att hålla ett möte, lyssna på ny information, eller låter sig bjudas på en studieresa eller middag. Det finns i dag för många exempel på politiker i Europaparlamentet som rakt av agerar på lobbyisternas begäran. Det i särklass vanligaste exemplet är att det dyker upp ändringsförslag med exakt samma ordalydelse som lämnats in av flera olika ledamöter och ofta från flera politiska grupper. Då syns det tydligt vilka intressen som är i rörelse. Och det syns tydligt att många politiker tar allt för lätt på sin roll som folkvalda och försakar sin integritet gentemot väljarna för enkla poäng hos några konsulter.

Att lyssna på information från dem som försöker påverka den offentliga makten kan aldrig vara fel. Det kan till och med vara bra och lämpligt att ta till sig information och väga informationen mot sina egna övertygelser och sin egen världsbild. Det är heller inte fel att ha samma åsikt som ett särskilt intresse om det överensstämmer med ens övertygelse. Men att flagrant, i ärende efter ärende, agera redskap åt lobbyister gör varken lobbying eller demokratin en tjänst. Snarare bidrar ett sånt agerande till att urholka förtroendet och till att bli ett hån mot väljarna.

Ett av problemen i just Europaparlamentet är att politikerna där verkar i ett skruvat system. Tempot i lagstiftningsprocessen är högt och materian extremt teknisk. Politikerna får syssla med för mycket i takt med att politikområdena blir allt större. Men det är ingen ursäkt för att göra det enkelt för sig och inte ifrågasätta lobbyisternas information och budskap.

Självklart vet alla i påverkansbranschen vilka ledamöter som lättast låter sig användas för olika intressen. Kunskap om vilka ledamöter det går att påverka och vilka som lättast låter sig användas är hårdvaluta i lobbykretsar. Och självklart sprider sig informationen bland hånfullt fnissande informationskonsulter i maktens korridorer. Det är också allmän kunskap att somliga ledamöter företräder och får förmåner från vissa företag. Lobbyisternas respekt för politikerna är inte alla gånger särskilt hög.

Hur gick det sen då? Hjälpte jag den europeiska sockerindustrin? Ja det gjorde jag. Fast inte på det sätt som den ville. Vi funderade på om informationen stämde överens med vår övertygelse. Och varför de kontaktade just oss. Men framför allt undrade vi om de kontaktat fler ledamöter och föreslagit precis samma text. Ville vi i så fall använda den?

Vi beslöt oss till slut för att lämna in ett ändringsförslag med egna frihandelsfrämjande formuleringar.

"Sockerkonsultens" fax hamnade i papperskorgen. Det var värdefullt att bli uppmärksammas på protektionistiskt språkbruk i en text. Det är många texter som passerar på kort tid och ofta med krav att agera snabbt om man skall ha en chans att påverka. Den här gången stämde det med vår övertygelse att försöka få en ändring till stånd. Men det är ansträngande att ta ansvar för sitt eget agerande när man som informationskonsument hela tiden bombarderas med olika budskap. Frestelsen att bli bekväm är stor.

FÖRKLÄDDA SÄRINTRESSEN

När jag senare blev informationsbärare för ett svenskt industriföretag blev det ännu tydligare att man alltid måste agera så att man uppfattas som trovärdig om man vill att andra ska lyssna. Lagstiftningsförslaget må vara komplicerat men politiker är inte dumma så informationen måste vara saklig, välgrundad och överlämnas med stor respekt. Lär dig hur motståndarna argumenterar och försök att lägga konstruktiva förslag som genererar nya allianser och löser upp politiska dödlägen.

Eftersom industrin ofta uppfattas som ett homogent intresse kan det vara svårt att kommunicera att olika företagsspecifika eller nationella arbetsmarknadsintressen ofta förklaras i förslag som påstås gynna till exempel miljön eller säkerheten. När stora värden står på spel för ett företag eller ett land agerar man inte bara för att till exempel minska utsläpp av avgaser, standardisera bussars utformning eller att skydda Europas mobiltelefonkonsumenter mot farlig elektromagnetisk strålning. Då handlar det bara om att trygga sysselsättningen för en viss bransch eller region, eller att trygga ett företags framtid genom att inte låta konkurrenterna gynnas av en ny lag. Miljön, handikappvänligheten och säkerheten är argument men ofta till för att dölja huvudsaken.

Lobbyister i samma bransch kan ha olika intressen i samma fråga varför det är viktigt att politiker noga värderar den information de får. Det är vårt uppdrag som medborgare och väljare att kräva integritet av våra politiker.

Det allra bästa vore dock färre detaljerade lagar. Det är orimligt att folkvalda från hela Europa beslutar om hur breda sätena ska vara på bussarna i Europa, exakt hur mycket avgaser denna buss får släppa ut och hur mycket passagerarnas mobiltelefoner får stråla.

Maria Pålsson (maria.palsson@timbro.se) är marknadschef på Timbro och var politisk assistent åt Staffan Burenstam Linder i Europaparlamentet 1996–99.